30 kop.

JUHAN LIIV

RUKKI-VIHUD REHE ALL

JUHAN LIIV

RUKKIVIHUD REHE ALL

VALIMIK LUULETUSI

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS · TALLINN 1964

E
L 54

KOOSTANUD PAUL RUMMO
KUJUNDANUD JA ILLUSTREERINUD
HELDUR LARETEI

METS KOHAS ...

Mets kohas tumedalt, tõelt ...
Ma kuulasin himuga.
Ta kohin tiibu laotas
mu üle ju hällissa.

Ta tume kohin jäi rinda,
seal kohab nüüd alati –
ma nagu tad taga leinan,
ei rõõmsaks saa iialgi.

LAULIKUTELE

Mis mu põues pakitseb,
mis mu meele nukraks teeb,
mis mind ära ehmatab,
kogunisti kohutab:

et nõnda palju ilu
on suure ilma sees,
et nõnda palju valu
on elus elades,

et nõnda palju ilu
on merelainetes,
et nõnda palju ilu
on taevatähtedes,

et nõnda palju õrnust
on armusilmades,
et nõnda palju soojust
on noores südames,

et nõnda palju elu
on rinnas sügavas,
et nõnda palju valu
on põues palavas:

on ilu, elu, valu
nii palju ilma sees –
ja sellest kõik nii vähe
on teie lauludes?!

UKS MÄRTSIHOMMIK UDUNE

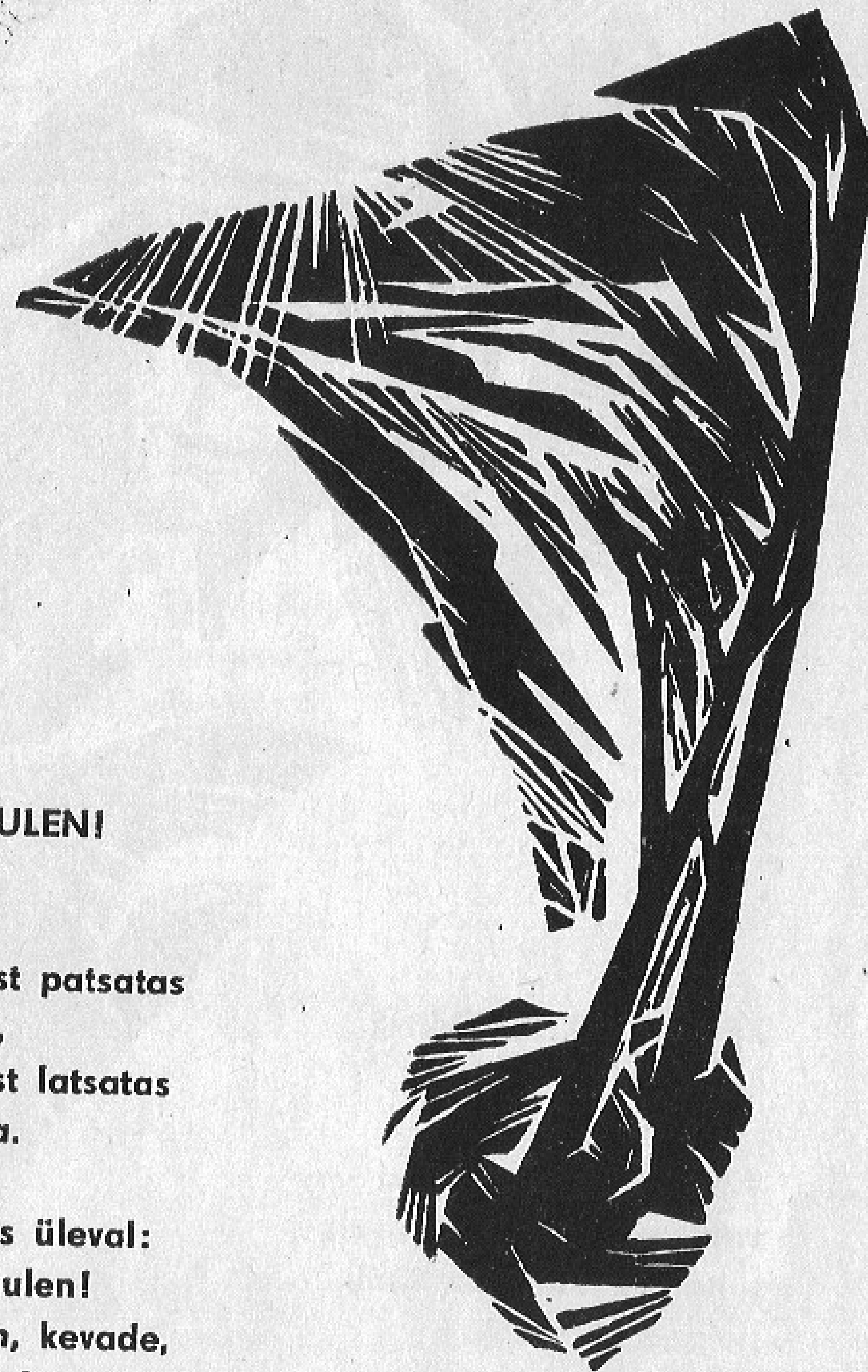
Üks märtsihommik udune,
soos puude all hämarus.
Ja pooles ringis kaugele
käib metsapalistus.

Ja väli kaetud lumega,
teed sulad, poriga.
Nii kaugele kui näed sa –
mets, udu, sulaga.

Mets. Harvad, kurvad kasepuud
mustavad varjuna,
ja märjad oksad ripuvad
alla nii nõuta.

Öö nagu vastu paneb veel,
tusk tume puude all;
kurb, kidur põõsas kurdab teel –
mis muremõte tal?

TULEN, TULEN!

Paju otsast patsatas
lobjakuda,
lepa otsast latsatas
sula lunda.

Hüüti õhus üleval:
kuulen, kuulen!
Mina tulen, kevade,
tulen, tulen!

KEVADE LÄHENEMINE

Tuhat nägemata silmi
vaat'vad murult vagusalt,
tuhat kuuldumata hääli
heliseb ju salajalt.

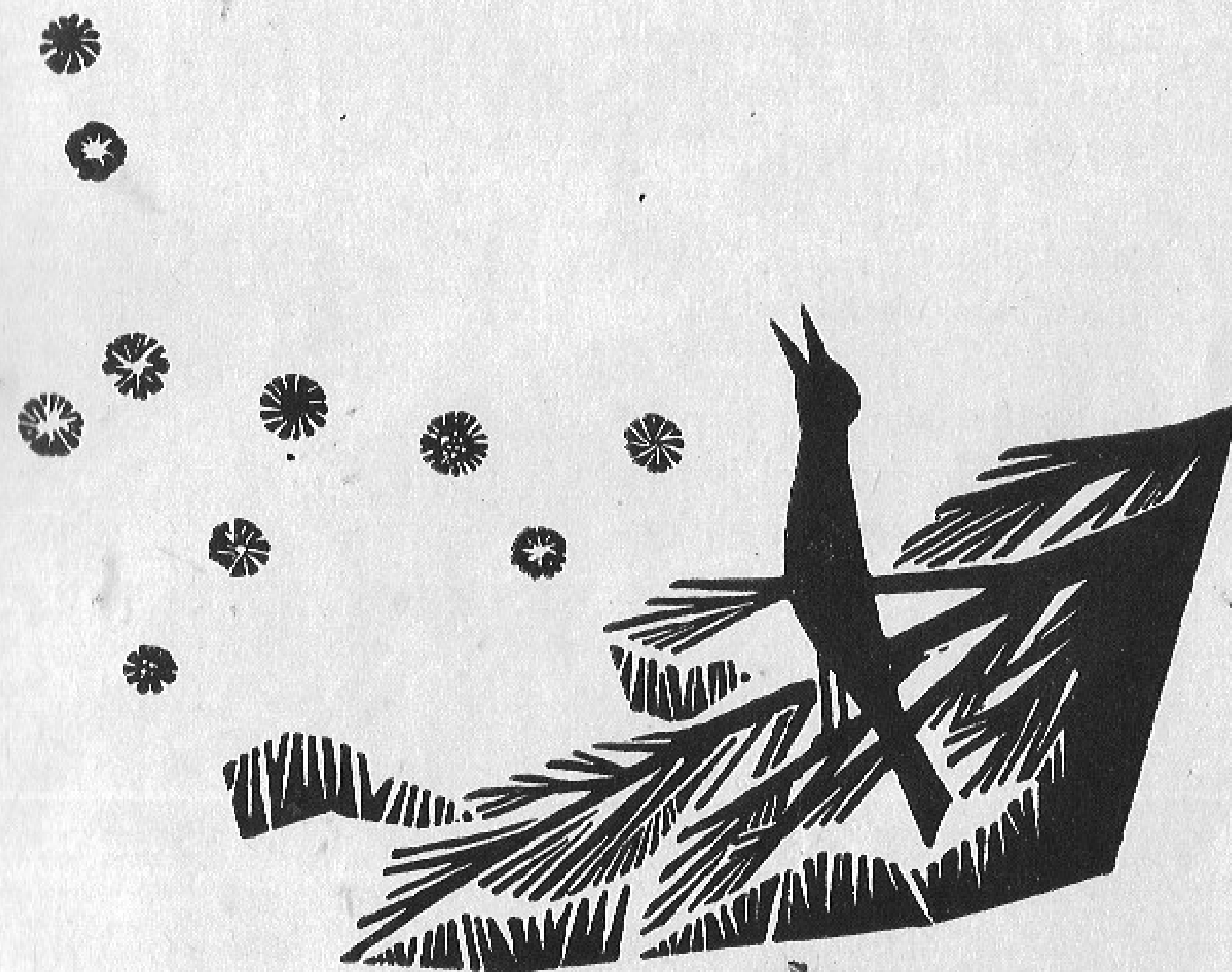
Üle laane lootus luikab,
kõnekõmin metsa pääl,
üle oru ootus huikab,
vaimud vaat'mas mäe pääl.

Langevad nad ükskord kokku:
kõnekõmin metsa päält,
ast'vad vaimud mäelt alla,
kose kohin tõstab häält –

siis kõik väljad valendavad,
lahti iga lille silm,
järve lained helendavad,
ilus päiksepaiste ilm.

Siis kõik kaua kannatavad
nupud rõõmu-silmavees,
eluvaimud lehvitavad:
kevade on meie ees.

HOMMIK

Ju karjane lä'eb karjaga:
till tall! must Kirjak kõige ees,
till tall! ka kostab metsa sees
ja vastab niit ja karjamaa.

Ju kõlab läbi hommiku
üks pasun eemal: tu, tu, tu!
Jõe ääres aurab lokkav hein,
siit tagapool mets, mäesein,
kust läheb linnatee
ja kaob puude vahele –

just nagu tänav silmale.
Sääl tuleb naaber koormaga
ja süütab piibu põlema.
Käis veskil.

Valgel kübaral
käib mölder veskitiiva all.

Kuid väljal kõnnib põllumees,
muld muhe, must tal jalge ees –
ja ennäe! seeme kukub ka.

RUKKIVIHUD REHE ALL

Puhtal põrandal,
puhta rehe all
uudisvihud – nad
ahet ootavad.

Vaikus pühalik
raskeis vihkudes,
kuldseis kõrredes
puhtal põrandal.

Puhtal põrandal,
puhta rehe all
rahu pühalik,
mõte vihkudes . . .

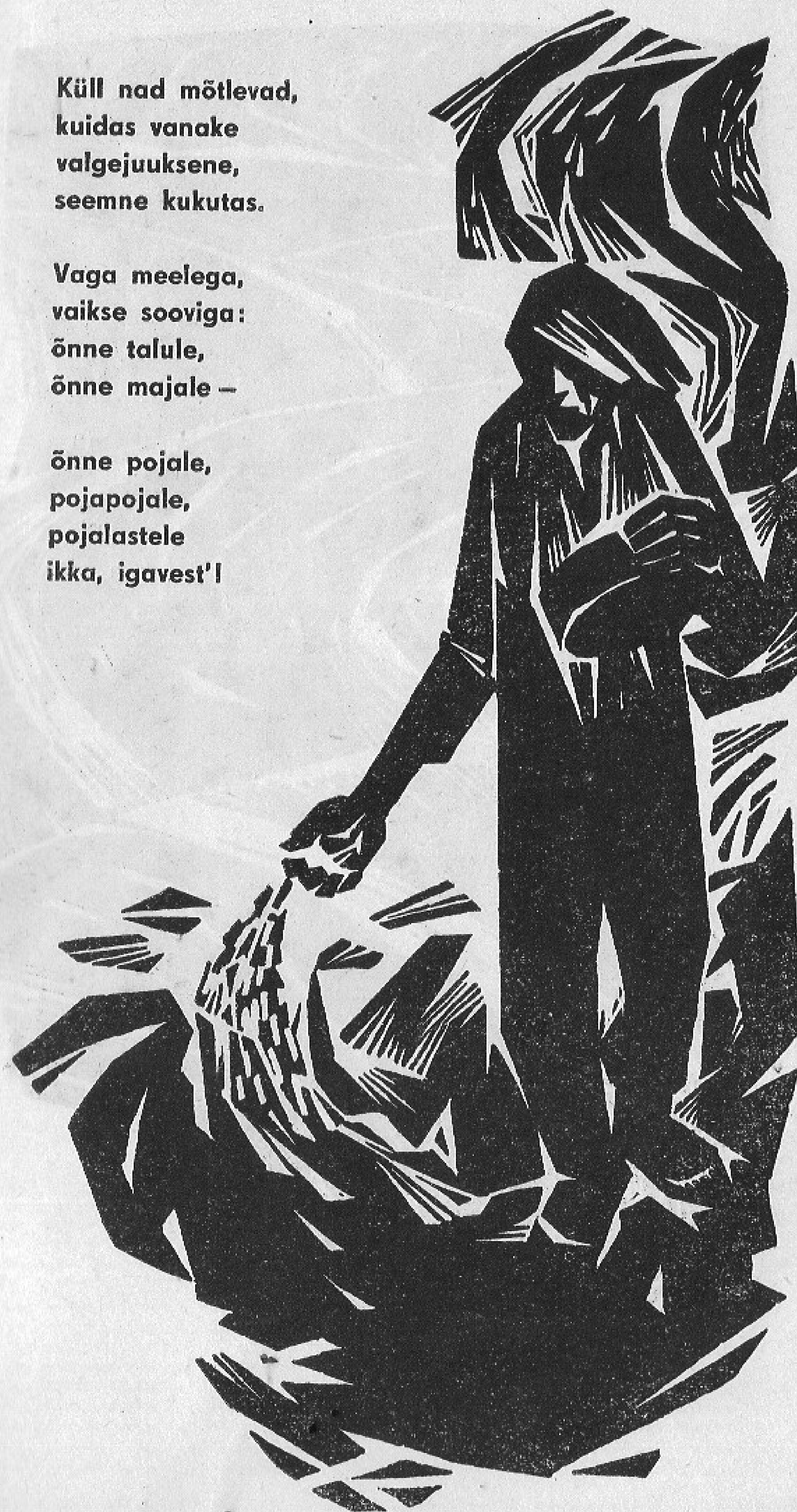

Küll nad mõtlevad,
kuidas vanake
valgejuuksene,
seemne kukutas.

Vaga meelega,
vaikse sooviga:
õnne talule,
õnne majale –

õnne pojale,
pojapojale,
pojalastele
ikka, igavest'!

SUGIS

Igav liiv ja tühi väli,
taevas pilvine;
jõuan tulles metsa äärde,
tuleb nõmmetee.

Männi roheline samet,
üksik metsatee:
pedak heleroheline,
kask kuldkollane.

Pedak heleroheline,
kask kuldkollane!
Nõmm on sügisele
langend kaenlasse.

OH KANARBIK, OH LILLEKE!

Oh kanarbik, oh lilleke,
nii kõle, kõle sügise!
Nii väsinud, nii kurb on meel,
sa pehmelt, õrnalt õitsed veel,
oh lilleke!

Oh kanarbik, oh lilleke,
mind kurbus rõhub rängasti:
sääl arm, sääl surm, sääl sügise –
su silm nii taevasinine –
oh lilleke!

LEHED LANG'SID

Tuulehoog lõi vetesse,
lehed lang'sid laintesse:
lained olid tuhakarva,
taevas üle tinakarva,
tuhakarva sügise.

See oli hää mu südamel:
sääl olid tunded tuhakarva,
taevas üle tinakarva,
tuhakarva sügise.

SUGIS

Sügisetuul
raputab puul,
küürutab köveral körrel
kui sandikel

KULM

Mets härmatises surnuvaik,
koit idas veripunane,
õhk kristallisid piserdab,
õhk põhjast – tuleleil on see!
Loom koiduvalgel kisendab,
hunt, põder, metskits ägavad.
Kord-korralt külm sääl plaksatab,
siis jällegi kõik surnuvaik . . .
Koit idas veripunane.

TUISK

Tuisk jookseb võidu tuisuga,
ei teine teisest mööda saa:
üksteise ette tõttavad,
üksteist nad maha jätavad.

Ma vaatan, kuni väsib silm,
mu mõtte' tuleb vaimuilm:
tuisk jookseb võidu tuisuga,
ei teine teisest mööda saa.

Need lumelained väljal,
nad on nii armsad, hääd,
kui süda on tusas ja palav,
nad jahutavad pääd.

Ja põhjatuul on nii lahe,
nii lahedaks läheb pää;
jah, isegi surm on nüüd mahe
ja isegi hukatus hää.

TALVINE TIHANE

Tihane lendab mu aknale:
kaela alt valge, kõht kollane;
nokib, nokitab, vaatab targasti
sisse – tihase viis on see –,
kaela alt valge, kõht kollane!

Vestab nokka, vaatab targalt ta:
vaene linnuke, talve käes üksinda!
Hädasti, hädasti seda sain mõtelda,
lendab sääl lahtistel tiibadel lennuga
teine ka!

Vaatavad mind nad kui kahjurõõmuga,
vaatavad, hüppavad, lendavad minema.
Järele jään neid vaatama.
Mõtlen ma: tuli ta
lahtistel tiibadel lennuga –
teine ka!

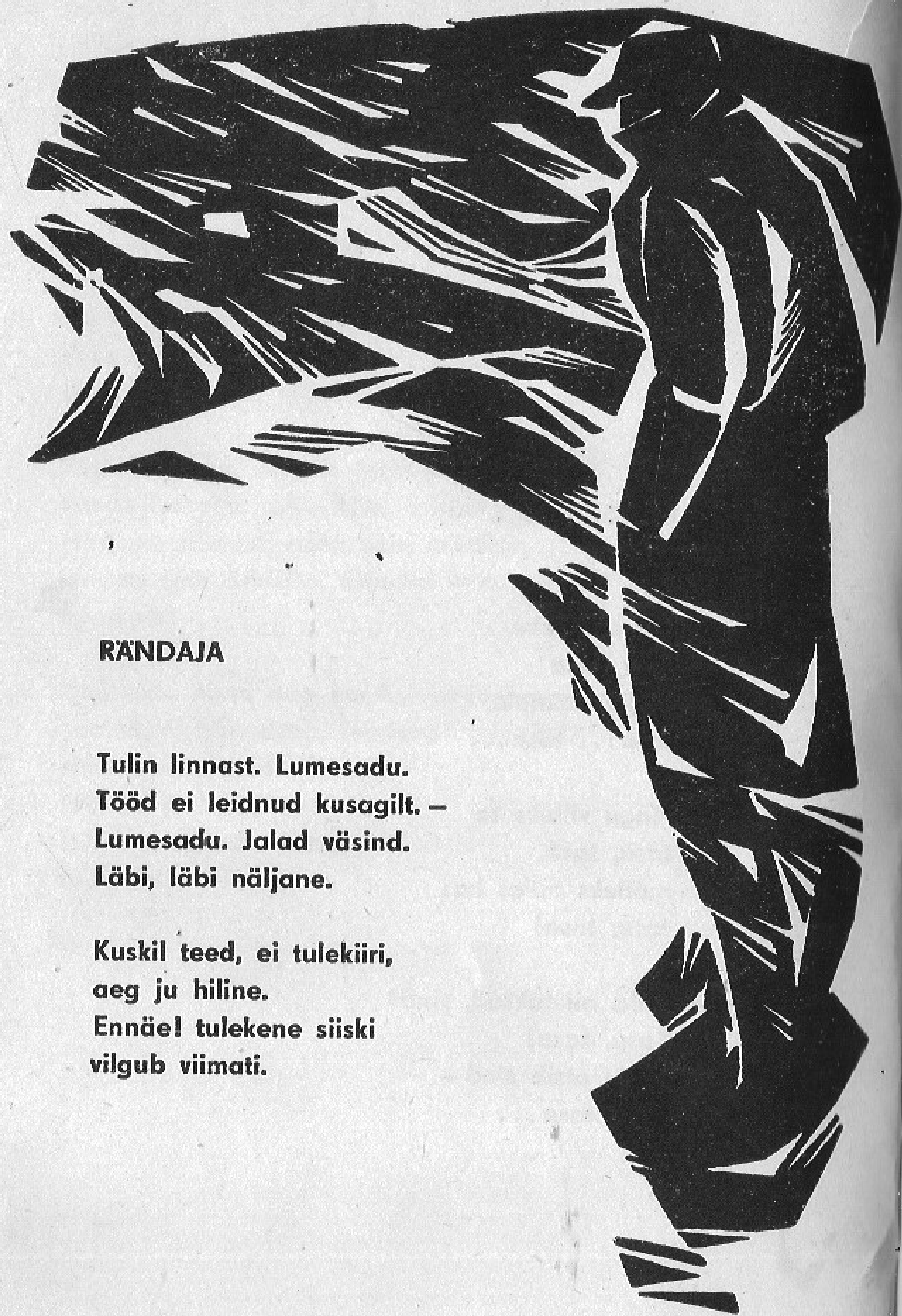

LUMEHELBEKE

Lumehelbeke
tasa, tasa
liugleb aknale
tasa... tasa...

Nagu viibiks ta
tasa, tasa,
mõtleks tulles ka:
tasa, tasa!

Miks nii tuksud, rind?
Tasa, tasa!
Rahu otsib sind –
tasa, tasa...

RÄNDAJA

Tulin linnast. Lumesadu.
Tööd ei leidnud kusagilt. –
Lumesadu. Jalad väsind.
Läbi, läbi näljane.

Kuskil teed, ei tulekiiri,
aeg ju hiline.
Ennäe! tulekene siiski
vilgub viimati.

Koputan ja astun sisse –
lahkelt lahti tehakse.
Tüdruk võtab ahjust leiba,
sooja leiba – mõtelge!

Soe saun ja lõhn nii armas. –
Tühi kõht. – „Kas soovite,
külamees, vast sooja leiba?"
Murdis tüki minule.

Suure tüki sooja leiba!
Oh küll maitses magus see!
Soe leib ja soe süda,
perenaine tasane.

„Kust sa tulid, kuhu lähed?
Kas sul naine, võõras mees?"
Säält ma tulen, sinna lähen,
olen vaene reisimees.

„Mitu venda sul või õde?
Isa, ema elavad?"
Mina üksi! Kibe tõde,
kõik nad ära surivad.

„Tibi-tibi, tibi-tibi –
suurem neist on kukeke.
Mul on neli kanapoega,
jutt neid ajas ülesse..."

UKS SUU

Uks suu, nii vana
kui mullake;
ja mõtteis nägu
nii vagune.

Ja mõtteis nägu,
nii aus ta;
nii vaikne, valul
ja sõnata.

Nii aus, nii vaikne,
nii mullane,
nii selge ja õige
ja kullane.

See on mu ema,
mu mullake,
see on mu ema,
mu kullake!

ULE VEE

Uks laevuke
lä'eb üle vee,
lä'eb üle vee
ja lainete.

Kui valge luik
kaob üle vee,
kaob üle vee
ja lainete.

Mu armuke,
mu kullake
läks üle vee
ja lainete.

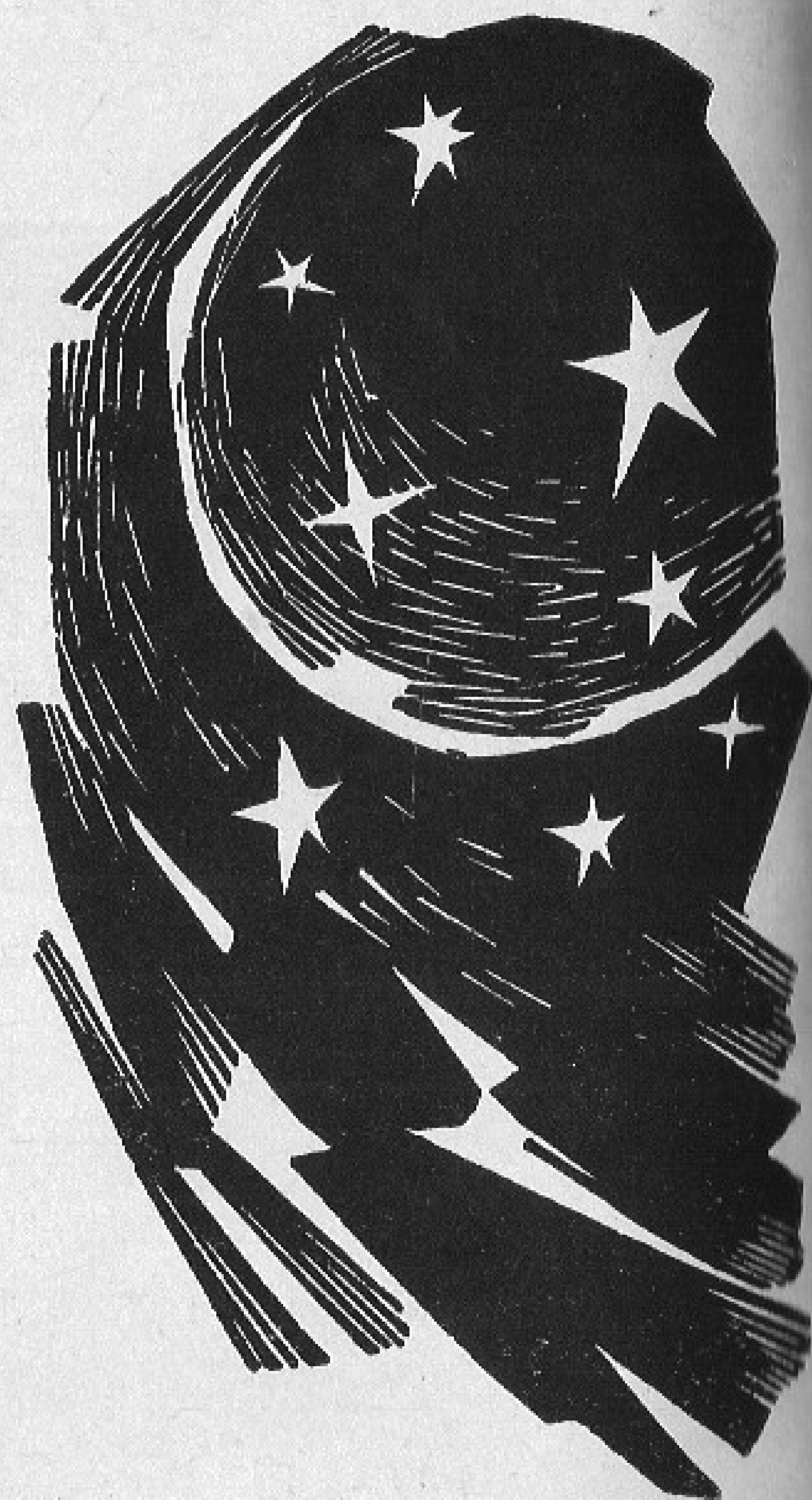

Silm kaugele
käib üle vee,
käib üle vee
ja lainete.

Ei laineke
ei kõnele
mul üle vee
ja lainete.

Mu armuke,
mu kullake
on üle vee
ja lainete!

NAISED KANGAST SEAVAD

Naised kangast seavad
kambri akna all.
Minu mõttekangas
hõljub ligidal.

Oh mu mõttekangas
ilma otsata!
Oh mu mõttekangas
ilma ääreta!

Ukskord oli tema
veripunane,
oli lumivalge,
helesinine.

Punane ja valge,
taevasinine;
südamesse paistsid
tähed, päikene.

Minu mõttekangas
katki kärisend.
Tuhat korda temast
süda värisend.

Tükid tuule kaudu
ümber lendavad.
Kartes, õnne tundes
leian räbalad!

Omi mitmel korral ärapõletatud laulusid
mälestades 1899.

ÖÖSSE ÄRA KADUS

Öösse ära kadus
vanker vurinal,
udu sisse, tee peal,
tähistaeva all.

Ühes ära kadus
minu süda ka,
vankri vurinaga
sõitis minema.

Oleks ühes läinud,
läinud temaga,
sada versta sõitnud,
sõitnud tuhat ka.

Oleks mure laulnud
laia ilmasse,
oleks korra olnud
rõõmus ometi.

Oleks korraks lahkund
kurbus ometi, —
tulnud pealegi siis
jälle tagasi!

TULEVIK

Mis on, mis paistab kaugel merel...
Kas laev säält tuleb? Mis ta toob?
Või udu hall? Või mõttekuju,
mis hing vast ise endal' loob?

Ei, laev ta on — mu kauge lootus:
ta peab, ta peab kord tulema!
Ja kuigi varem pettis ootus,
ma usun: nüüd küll tuleb ta!

Kuid kas ta see, mis mina ootan?
Kas õnn, kas minu õnn ta sees?...
Ma küsin... lainte käiku vaatan...
Ta kuju rohkem kerkib ees.

Kas minu igatsust ta kannab —
kas on mu lootus tema pääl?
Või toob ta häda meie randa?
On surm vast leidnud aset sääl?...

SIIS, KUI MA LAULUD OLIN ÄRA PÕLETANUD

Tuisk jookseb võidu tuisuga
ja tume taevas, tume maa:
nii armas, armas mulle ta,
silm paremat ei kannata.

Ja väli must ja murelik,
siin vanemate minevik:
kuussada aastat läinud ta,
ei ainust tähte näha saa.

Kuussada aastat läinud ta,
ei ainust tähte näha saa:
nii armas, armas mulle ta,
meel paremat ei kannata!

MA LILLESIDEME VÕTAKS

Ma lillesideme võtaks –
sind köidaks sellega,
sind köidaks sellega ühte,
oh õnnetu Eestimaa!

Ma taevasina võtaks,
võtaks päikese särava,
võtaks eha, võtaks koidu –
sind köidaks sellega.

Ja armastuse ma võtaks,
võtaks truuduse, aususe ka,
ja köidaks sellega ühte
sind, kallis kodumaa.

Ja veresideme võtaks,
võtaks venna südame ma –
ja köidaks sellega ühte
sind, õnnetu Eestimaa!

MUST LAGI ON MEIE TOAL

Must lagi on meie toal,
on must ja suitsuga,
sääl ämblikuvõrku, sääl nõge,
on ritsikaid, prussakaid ka.

Mis tema kõik kuulnud, näinud,
ei suuda ütelda, –
kuis valu viskab varju,
kuis muudab näo ta!

Näind palju pisaraid, nuttu,
ja palju riidu ka,
nii palju, palju valu, –
oh issand, halasta!

Must lagi on meie toal
ja meie ajal ka:
ta nagu ahelais väänleb,
kui tema saaks kõnelda!

SA OLED KUI SALANAINE

Sa oled kui salanaine,
mu kallis kodumaa;
ja seda küll avalikult
ei tohi nimeta.

Kui vahest nagu vargsi
mõte su poole käis:
siis panevad seda nad pahaks,
kõik ilm sest siis kisa täis.

Ma neidu armastasin,
ei kostnud ta „ei", ei „ja" –
vist polnudki tal kosta,
vist vaikis lootuseta.

Ma isamaad armastasin.
Ja see ei kostnud ka.
Vist polnudki tal kosta,
vist vaikis lootuseta.

LÄÄNEMERE LAINED

Sa magad, sa magad, sa magad,
sa magad, mehike,
nii kaua koputame
me kivikaldasse.

Sa magad, sa magad, sa magad,
sa magad, mehike,
ja rauad käsist ja jalust
sull' lõikavad lihasse.

Sa magad, sa magad, sa magad,
sa magad, mehike,
nii kaua koputame
su unustud rannale.

TA LENDAB MESIPUU POOLE

Ta lendab lillest lillesse
ja lendab mesipuu poole;
ja tõuseb kõuepilv ülesse –
ta lendab mesipuu poole.
Ja langevad teele tuhanded –
veel koju jõuavad tuhanded.
Ja viivad vaeva ja hoole
ja lendavad mesipuu poole!

Nii hing, oh hing, sa raskel a'al,
kuis õhkad sa isamaa poole;
kas kodu sa, kas võõral maal –
kuis ihkad sa isamaa poole.
Ja puhugu vastu sull' surmatuul
ja lennaku vastu sull' surmakuul:
sa unustad surma ja hoole,
ning tõttad isamaa poole!

KAHEKÕNE

„Küll suur on minu isamaa
ja suur on minu rahvas:
ta üle kõige ilmamaa
mul üle kõige armas."

„Küll väike on mu isamaa
ja väike minu rahvas,
ja siiski üle ilmamaa
mul üle kõige armas."

„Hm – sõber, – veidi värvilik
on sinu arvamine.
Sa oled – veidi närvilik,
vast – tohtri juurde mine."

KUUB

Su kuub see passib minule,
sa anna tema mulle!
Siis külm teeb otsa minule. –
Nonoh – sa mässad jälle!

EILE NÄGIN MA EESTIMAAD!

Raudteel

Eile nägin ma Eestimaad!
Nägin hurtsikuid, saunasid,
nägin pagaasi ja paunasid,
väljal kivivõsa aunasid –
eile nägin ma Eestimaad!

Eile nägin ma Eestimaad!
Lagunud talumajasid!
Oh kui rammetuid rajasid!
Kadaka-, lepavõsasid!
Eile nägin ma Eestimaad!

Eile nägin ma Eestimaad!
Põõsastikud ja võsad kõik
suikumise ja näotuse paik,
vaimuilm nii hämaras, vaik –
eile nägin ma Eestimaad!

KUI TUME VEEL KAUAKS KA SINU MAA

Kui tume veel kauaks ka sinu maa
ja raske su koorem kanda,
kui enam ei jõuaks, ei jõuakski ka
sa soovide siniranda,

täht süttib ehk taevas su üle veel,
lill tärkab su haua pinnast,
ja sinu mõte ja sinu meel
kord tuksub su rahva rinnast –

ja liigub ja loob ja lehvitab
ja kauneid radasid rajab,
su rahva koda see ehitab
ja põlvest põlveni kajab.

MEES POLE PIKEM KUBARAST

Mees pole pikem kübarast,
härg viimsest vaelast raskem,
ei rahvus parem rahvusest –
mis on nad – olla laskem!

EESTI KUNST – SA VALULAPS!

Oh sa unustud, oh sa põlatud,
oh sa meelega mahatallatud,
oh sa sapist ülekallatud
oh sa eeslitest i i a -tud – eesti kunst!

Kuidas need kritiseerivad –
eesel ei mõista eesti keelt?
Aga – eesel – ta mõistab alati
keele kohe ja i i - a a valmiski.
Eesel mõistvat eesti meelt?
Eesel mõista ei tahagi:
kabjaga astub ta peale ja otsustab!

KES MEELDIDA TAHAB –

Kes meeldida tahab, peab roomama,
„jah" üteldes „ei" peab mõtlema,
mis teine tahab, peab tegema,
peab ahelaid kandma ja – tänama!

Peab kandma lõpmata palju veel,
peab tundma, kuidas tal murdub meel,
peab kummardama kulla eel –
peab nuttes naeratama veel.

Ja kes ei taha, ei meelita ta,
ei taha, ei taha, ei tahagi ta!
Vaid külmalt elugi pakub ka –
tal enesel katsutaks meeldida!

Ja jääb ta nüüdki veel muutmata,
ta tõearmastus puut'mata,
üks peab nüüd kahest sündima:
ta peab nüüd tõusma või langema!

KOER

Koer lakkus kutsikaid õrnasti
ja seadis neid kõikepidi . . .
Ei olnud neid tarvis kellelgi, –
nad ära uputati.

Ja vana koer, kui ennegi,
sõi, kaitses lukku ja taba
ja haukus just nagu ennegi
ja mängis ja liputas saba.

Üks eesel leiab teise ära –
jah, eeslitelgi omapära.
Kas oleks ta siis eesel veel,
kui karu juurde kisuks meel?

Sa magad elus ja magad kirjas,
sa siiski lugupeetud mees.
Ja selles suures maailma karjas
võib käia ka magades teiste ees.

HÕLPSAM ON MÄGESID TÕSTA

Hõlpsam on mägesid tõsta,
kergem on kaljusid kanda,
hõlpsam on ilmasid hoida
kui südametunnistust halba:

Jõuad sa, või ei jõua sa,
sured sa, või ei sure sa –
päike paistab kui päikene,
koit on süütuseläikene!

Südametunnistus aga sööb sind,
südametunnistus maha lööb sind.
Tumedas elad sa, kumedas kõnnid sa
südamekoormaga!

NOOR-EESTILE

Mind ärge austage –
ei iial, iganes!
Uks valus vale mõiste
on liikvel aja sees.

Nad hirmsad on, mu laulud,
ja hirmus mu süda sees,
nii hirmus nagu mu saatus –
ei, mind mitte iganes!

Te austage mehi,
kes kasvand valguses,
kes teaduses krooni saanud,
kes tööl on selguses.

Ja kui neid mehi ei ole,
siis endil' nad mõelge,
kõik voorused mõelge kokku –
ei, mind mitte tõesti!

Kõik voorused mõelge kokku,
me esivanemad,
me kallid, kallid kalmud – –
ja endi vanemad:

siis leiate ehk mehe,
kui üles kasvate,
kes oleks noorte ehe,
ei, mind mitte tõesti!

HELIN

Kui mina olin veel väikene mees,
üks helin mul helises rinna sees.

Ja kui mina sirgusin suuremaks,
läks helingi rinna sees kangemaks.

Nüüd on see helin pea matnud mind,
ta alla rusuks on raugenud rind.

See helin mu elu ja minu hing,
tal kitsaks on jäänud maapäälne ring.

TULE, ÖÖ PIMEDUS

Tule, öö pimedus,
võta mind sülle.

Minu päike ei tunne mind,
öö jäänd mulle.

Ainust tähte sääl pole,
minul on kole.

Varja mu üle.

Kes minevikku ei mäleta,
see elab tulevikuta.

SISUKORD

Juhan Liivi paljudest luuletustest on säilinud käsikirjades ja hilisemates publikatsioonides mitu erinevat varianti. Käesoleva valimiku põhiline osa toetub autori eluajal ilmunud viimase väljaande (Juhan Liivi luuletused. Noor-Eesti, Tartu 1910) redaktsioonile. Kolme nim. kogumikust pärineva luuletuse („Öösse ära kadus", „Külm" ja „Ta lendab mesipuu poole"), samuti postuumsetest kogumikest valitud luuletuste puhul on siin kasutatud lugejate teadvuses juurdunumad, kõige kunstiküpsematena tunduvad variandid.

Юхан Лийв
СНОПЫ В ОВИНЕ

Избранные стихи
На эстонском языке
Составил П. Руммо
Оформление и иллюстрации Х. Ларетея
Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja E. Priidel
Kunstiline toimetaja J. Palm
Tehniline toimetaja H. Veber.
Korrektor V. Tui

Ladumisele antud 4. I 1964. Trükkimisele antud 30. III 1964. Paber 54 : 84, 1/16. Trükipoognaid 4,25. Tingtrükipoognaid 3,49. Arvestuspoognaid 2,53. Trükiarv 30 000. Tell. nr. 37. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tän. 54/58.

Hind 30 kop.

7—4